

Piotr Latawiec

"Strategia i metoda digitalizacji i udostępniania zbiorów kościelnych",
red. nauk. Maciej Bała, Stanisław
Dziekoński, Warszawa 2012 :
[recenzja]

Fides: Biuletyn Bibliotek Kościelnych 2 (35), 297-302

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

RECENZJE

Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych
Nr 2 (35) 2012, s. 297-302
ISSN 1426-3777

PIOTR LATAWIEC¹

*STRATEGIA I METODA DIGITALIZACJI I UDOSTĘPNIANIA
ZBIORÓW KOŚCIELNYCH,*
POD RED. NAUKOWĄ MACIEJA BAŁY, STANISŁAWA
DZIEKOŃSKIEGO, WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU
KARDYNAŁA STEFANA WYSZYŃSKIEGO,
WARSZAWA 2012 (RECENZJA)

Ukazała się bardzo ważna pozycja dotycząca digitalizacji zbiorów kościelnych. Jest to efekt prac podjętych w ramach projektu SYNAT (System Nauki i Techniki), którego celem jest „stowarzyszenie uniwersalnej, otwartej, repozytoryjnej platformy hostingowej i komunikacyjnej dla sieciowych zasobów wiedzy dla nauki, edukacji i otwartego społeczeństwa wiedzy”², dofinansowanego ze środków Narodowego Centrum Badań i Rozwoju. Publikacja obejmuje *Wstęp* (s. 7-9) oraz siedem artykułów napisanych przez specjalistów różnych dziedzin naukowych, zainteresowanych podjętą problematyką.

Redaktorzy książki zdają sobie sprawę z korzyści płynących z możliwości digitalizacji wszelkich zbiorów, w tym również kościelnych. Są one bowiem przechowywane w różnych miejscach (od

---

¹ Biblioteka Główna Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

² SYNAT, <http://www.synat.pl>, 15.06.2012.

bibliotek seminaryjnych po zbiory parafialne). W związku z tym pojawia się wiele trudności, jak choćby brak ujednoczonych algorytmów dotyczących sposobu katalogowania zbiorów (np. różne rodzaje katalogów), ale też całkowity brak opracowań niektórych zbiorów. Jak czytamy we *Wstępie*: „Stąd także pojawiające się coraz częściej projekty digitalizacji i udostępniania najcenniejszych dóbr kultury i dziedzictwa narodowego. Ich zasadniczym celem jest zabezpieczenie cennych zasobów oraz zwiększenie możliwości ich wykorzystania przez szeroką grupę odbiorców” (s. 7).

Projekt jest realizowany przez zespół badawczy mający na celu „opracowanie strategii i metodyki digitalizacji i udostępniania dóbr kultury i dziedzictwa narodowego w ramach tworzonej platformy na przykładzie zbiorów kościelnych (zadanie A24)” (s. 7). Choć prace te były oparte na zbiorach Kościoła katolickiego (archiwa kościelne, muzea oraz dobra materialne należące do Kościoła katolickiego, a także księgozbiory), to zespół badawczy wyraża nadzieję, że „wypracowane metody będą mogły być wykorzystane również przy digitalizacji dóbr będących w posiadaniu innych instytucji i osób” (s. 7).

Generalnie digitalizacja daje szansę na wypracowanie spójnego systemu informacji o samych zbiorach oraz ich miejscu przechowywania, a także ujednoczonego systemu katalogowania, tak by był użyteczny w kraju, a z czasem i poza jego granicami. Punktem wyjścia do podjętych w ramach projektu prac badawczych było przeprowadzenie rozpoznania stanu digitalizacji dziedzictwa kulturowego, będącego w posiadaniu Kościoła katolickiego. Efektem tych prac jest recenzowana publikacja.

Marcin Kłos w opracowaniu *Digitalizacja muzealiów – doświadczenia Międzymuzealnej Grupy ds. Digitalizacji DigiMuz* (s. 11-22) dzieli się doświadczeniem grupy DigiMuz, jej organizacją i zadaniami, opisuje problemy związane z digitalizacją muzealiów oraz zwraca uwagę na finansowanie tego procesu. Wskazuje na wagę wymiany doświadczeń między muzeami z województwa pomorskiego. W tym celu organizuje się między innymi konferencje, spotkania robocze itd. Ważnym elementem działania są prace nad „strukturalizacją języka opisu zbiorów, w tym prace nad tezaurem” (s. 13).

Digitalizacja muzealiów nie jest ograniczona od strony formalnej (wymiary, waga czy forma), a jedynie finansami. Na potrzeby podjętej digitalizacji grupa DigiMuz określiła digitalizację jako „tworzenie

ustrukturyzowanego cyfrowego opisu obiektu przy pomocy usystematyzowanych metadanych wraz cyfrowym odzwierciedleniem oryginału w postaci: fotografii, skanu, modelu 3D, plików audiowizualnych bądź innego pliku źródłowego w zależności od rodzaju obiektu” (s. 15). Dalej autor wskazuje warunki uznania obiektu za zdigitalizowany. Ponadto autor wskazuje na trudności pojawiające się w przypadku rozbieżności opisu obiektu, sygnalizuje konieczność dopracowania danych pod kątem możliwości ich komputerowego przetwarzania, wyboru odpowiedniej metody samej digitalizacji. Na koniec porusza ważny problem związany z finansowaniem digitalizacji.

Krystyna Moisan-Jabłońska i Izabela Przepałkowska w tekście *Zabytki sztuki kultury kościelnej wobec digitalizacji – nowe możliwości opisu cyfrowego i ochrony obiektów* (s. 23-44) wskazują na dotychczasowe doświadczenia głównych instytucji podejmujących inwentaryzację zabytkowych obiektów, czyli Ośrodka Dokumentacji Zabytków (przemianowanego na Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, a dziś: Narodowy Instytut Dziedzictwa) oraz Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk (Dział Inwentaryzacji i Dokumentacji Fotograficznej). Autorki podkreślają wkład tych instytucji w badania nad polską sztuką kościelną. Autorki tekstu wskazują na konieczność podjęcia w pierwszej kolejności „digitalizacji tak zwanych zabytków ruchomych, czyli dzieł składających się na wyposażenie kościołów (między innymi obrazów, malowanych bądź rzeźbionych zasuw, rzeźb, ołtarzy, ambon, chrzcielnic, złotnictwa czy szat liturgicznych oraz niektórych obiektów nieruchomości, szczególnie malowideł ściennych pochodzących z kościołów drewnianych) (...). Jako priorytetowe należy również uznać dokonanie dokumentacji cyfrowej całych wnętrz zabytkowych obiektów, czyli także elementów wystroju na stałe związanych ze ścianami czy sklepieniem, jak np. fresków czy sztukaterii. W dalszej kolejności dopiero powinna nas interesować architektura” (s. 25). Dalej autorki zwracają uwagę na przyczyny zniszczeń cennych zbiorów. Swoje sugestie ilustrują wieloma przykładami. Na zakończenie przytaczają doświadczenia i osiągnięcia analogicznych projektów zagranicznych.

Roman Majka w artykule *Stan informatyzacji i digitalizacji archiwów kościelnych* (s. 45- 58) wykorzystuje własne doświadczenia dotyczące archiwów zakonnych. Referuje stan badań z lat 2010-2011, cytując kilka interesujących opracowań naukowych. W dalszej części

tekstu dotyczącego archiwizacji kościelnych zbiorów zakonnych metodą tradycyjną i nowoczesną wraz z ich digitalizacją omawia trzy zagadnienia: zasób archiwalny w perspektywie komputeryzacji (s. 48-51), budowa systemu informacyjnego w kościelnych archiwach, zakonnych (s. 51-54) oraz stan opracowania i digitalizacji kościelnych archiwów zakonnych (s. 54-56). Autor zwraca uwagę na konieczność zapoznania się ze standardami opisu archiwalnego. W przypadku archiwum zakonnego wykorzystuje się standard polski i międzynarodowy. Ale we wnioskach czytamy, że „standaryzację należy przeciwstawić komputeryzacji i digitalizacji. Digitalizacja rodzi szereg utrudnień i daje niewiele korzyści, bowiem stanowi formę tymczasową. Jeśli zasób archiwum jest stary, to dostępność do niego przy pomocy digitalizacji jest słaba” (s. 57). Zdaniem autora digitalizacja „nie ułatwia wyszukiwania dokumentacji archiwalnej, gdyż skanowany obraz jest przedstawiony jako zdjęcie. Dokumentacja archiwalna poprzez skanowanie nie podlega wyszukiwaniu” (s. 57). Na koniec R. Majka przyznaje, że zachowanie „określonego porządku zasobu archiwalnego i jego wprowadzenie w archiwum zakonnym jest pierwszym krokiem do następnych etapów pracy nad wykorzystaniem nowoczesnych pomocy archiwalnych” i dalej: „Ujednolicenie w tej ważnej dziedzinie (...) ułatwia proces systematycznej digitalizacji zasobu archiwów zakonnych i w rezultacie umieszczenia tych zasobów w strukturze nowoczesnych pomocy archiwalnych” (s. 58).

Kazimierz Łatak w opracowaniu *Podstawy prawne i zasady ogólne zarządzania zasobami archiwów kościelnych z uwzględnieniem materiałów digitalizowanych* (s. 59-78) również zauważa różny stopień uporządkowania archiwów kościelnych oraz różny stopień dostępu do nich. Sama archiwizacja nie zawsze przebiega zgodnie z przyjętą metodyką archiwalną (s. 64). Warto podkreślić, że archiwizacja zasobów interesuje dwie grupy ludzi: tych, którzy tę archiwizację przeprowadzają, a także tych, którzy z tych archiwów korzystają. Następnie autor przytacza istotne kanony i paragrafy Kodeksu prawa kanonicznego regulujące problemy związane z archiwami i materiałami archiwalnymi. Przeprowadzone analizy upoważniają autora do stwierdzenia, że „Kościół w Polsce dbał i dba o swoje archiwa (...), co nie oznacza, że (...) nie można więcej [zrobić – P.L.], co odnosi się przede wszystkim do informacji, informatyzacji oraz udostępniania” (s. 78).

Artykuł *Informatyzacja i digitalizacja archiwów kościelnych* pióra Tadeusza Krawczaka (s. 79-90) poświęcony jest w dużej części zestawieniu digitalizacji materiałów kościelnych w archiwach diecezjalnych i w archiwach państwowych (s. 81-86) oraz bardzo rzetelnej analizie tych danych (s. 86-89). Jednocześnie autor cytuje wypowiedzi wskazujące na obawy związane z przeprowadzaniem procesu digitalizacji, jak choćby niszczenie oryginałów wynikające z używania nieodpowiedniego sprzętu.

Karol Dowgiąło w artykule *Doświadczenia i oczekiwania archiwisty kościelnego w zakresie digitalizacji zbiorów* (s. 91-103) podejmuje zagadnienie zabezpieczenia archiwów przed zniszczeniem i konieczności zadbania o zasoby Kościoła katolickiego. Spuścizna ta jest świadectwem „działalności Kościoła, poszczególnych diecezji, parafii, zgromadzeń zakonnych, duchownych, ale i parafian, a tym samym Polaków i państwa polskiego. Z tego względu tak ogromne znaczenie ma zachowanie bogactwa archiwów kościelnych” (s. 92). W tym też tekście znajdujemy wypunktowane różnice między archiwami kościelnymi i państwowymi oraz wskazanie na trudności, z jakimi borykają się instytucje kościelne (np. finansowanie, problem centralizacji, problemy związane z liczbą personelu, warunki lokalowe). Omówione trudności wpływają na mniejsze możliwości w zakresie przeprowadzania procesu digitalizacji. Mimo wielu niedostatków autor zauważa także tendencję do poprawy sytuacji.

Jerzy Witczak opisuje *Stan i perspektywy digitalizacji w bibliotekach kościelnych w Polsce* (s. 105-134). Na wstępie podaje niezwykle interesujące fakty liczbowe dotyczące zbiorów bibliotek kościelnych, jak np. fakt, że w bibliotekach tych znajduje się 5 tys. inkunabułów i 400 – 500 tys. starych druków. To ilustruje, jak wielkie jest dziedzictwo kulturowe wymagające zabezpieczenia. Dalej omawia problem digitalizacji w świetle dokumentów rządowych. Okazuje się, że „według szacunków Biblioteki Narodowej liczba wszystkich tytułów wydanych w kraju od wynalezienia druku do dzisiaj wynosi 1 560 tys. Za umowny początek ich digitalizacji można przyjąć październik 2002 roku – datę uruchomienia Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej. (...) w efekcie 15 listopada 2011 roku łączna liczba publikacji w polskich bibliotekach cyfrowych przyłączonych do Federacji Bibliotek Cyfrowych przekroczyła 800 tys.” (s. 108). Następnie autor charakteryzuje polskie biblioteki cyfrowe. Wskazuje na dwa modele bibliotek:

instytucjonalne i konsorcyjne. Zbiory cyfrowe najczęściej dzieli się według kryterium chronologicznego, związanego z prawem autorskim. W dalszej części opracowania autor opisuje cyfrowe biblioteki kościelne, w tym także Księgozbiór Wirtualny Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. W podsumowaniu autor cytuje wypowiedź dr. Ryszarda Żmudy, dyrektora Biblioteki Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, który poleca Wirtualną Bibliotekę Federacji FIDES jako odpowiednią platformę do udostępniania informacji naukowej na temat zasobów archiwalnych, bibliotecznych i muzealnych.

Recenzowana publikacja jest pozycją bardzo ważną. Prezentowane w niej badania i doświadczenia stanowią ważne źródło informacji i sugestii na temat potrzeby przeprowadzania digitalizacji zasobów Kościoła katolickiego.